

KAMILA BORKOWSKA

Uniwersytet Zielonogórski

Recenzja

Juliana Skorka i Juliusza Skorka *Intonacja języka polskiego w dyskursie lingwistycznym testu audialnego (badania eksperymentalne)*, Zielona Góra 2014, Oficyna Wydawnicza UZ, ss. 268.

Przedmiotem recenzowanej rozprawy było wykrycie elementów struktury intonacyjnej oraz ich funkcji w wypowiedzeniach – jednostkach systemu komunikacyjnego języka polskiego. W tym celu została opracowana odpowiednia koncepcja, metodologia i technologia badań eksperymentalnych. Ostatecznym celem była budowa naukowego systemu wiedzy lingwistycznej o znaczeniu pragmatycznym, który może służyć zarówno do podejmowania badań dotyczących wykrycia struktury intonacyjnej języka, jak i do procesu edukacyjnego. Autorzy dołożyli wszelkich starań, aby wyniki badań empirycznych mogły być pomocne nauczycielom nie tylko w podjętych pracach badawczych, lecz również w codziennej pracy w szkole. Studentom zaś wiedza lingwistyczna przydałaby się w ich kształceniu zawodowym, by w sposób świadomy i skuteczny mogli kształtować własne umiejętności i nawyki intonacyjne. Dlatego też ważne jest, by werbalny oraz graficzny opis badań empirycznych był: 1) pozbawiony sprzeczności, prosty oraz wyczerpujący, 2) by został zaakceptowany i wdrożony do procesu dydaktycznego.

Rozprawa ma charakter poznawczy, jest metodologicznie niezwykle wartościowa, przydatna w kształceniu świadomości badań lingwistycznych oraz w dydaktyce nauczania języka. Realizacja tematu ma wymiar pragmatyczny i jest wynikiem starannych oraz wnikliwych badań empirycznych. Monografia należy

do opracowań zarówno teoretycznych, jak i analityczno-syntetycznych. Została skomponowana w sposób prosty i przejrzysty, składa się ze wstępu, dziesięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii.

Rozdział pierwszy ma charakter teoretyczny. Jest opisem koncepcji, metod badań, stosowanych narzędzi pomiaru w badaniach eksperymentalnych intonacji. Należy tu podkreślić, że badania struktury jednostek intonacyjnych byłyby niemożliwe bez aparatury pomiarowej, którą zgromadzono w Pracowni Fonologii Suprematycznej, a przede wszystkim bez tonometru typu TM-205. Urządzenie to zostało skonstruowane przez Samodzielną Pracownię Fonetyki Akustycznej Instytutu Podstawowych Problemów Techniki Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu na zamówienie WSP w Zielonej Górze jako urządzenie prototypowe. W jego wykonaniu brało udział jedenastu samodzielnych pracowników naukowych PAN pod kierunkiem prof. dr. hab. Wiktora Jassemę. Głównym konstruktorem urządzenia jest prof. dr hab. Henryk Kubzdela. Wykorzystany w badaniach tonometr to jedyny funkcjonujący instrument pomiarowy intonacji w Polsce. Autorytet IPPT PAN stanowi gwarancję wysokiej jakości uzyskanych wyników pomiaru.

Pozostałe komponenty teoretyczne monografii zawierają: 1) odniesienie autorów do stanu dotychczasowych badań, 2) definicję jednostek intonacyjnych w dyskursie lingwistycznym poziomów języka, 3) definicje elementów jej struktury (akcent suprematyczny, wyrazowy oraz logiczny), 4) opis relacji fonologicznych komponentów intonacyjnych w jednostkach, 5) przedstawienie funkcji fonologicznych akcentów: suprematycznego, wyrazowego oraz logicznego. Autorzy zdefiniowali istotne dla pracy terminy *fonem suprematyczny* oraz *dyskurs lingwistyczny tekstu audialnego*.

Część analityczno-syntetyczna pracy składa się z dziewięciu rozdziałów. Rozdział zatytułowany *Fonologia segmentalna (wyrazu) w systemie komunikacji językowej* został poświęcony konstytutywnej funkcji głosek w tworzeniu wyrazów. Zatem przedmiot opisu stanowi fonologia segmentalna języka polskiego w zarysie. Autorzy słusznie podkreślają prekursorskie zasługi naszego genialnego uczonego prof. Jana Niecisława Baudouina de Courtenay. Kolejne rozdziały przynoszą analizę jednostek intonacyjnych oraz ich funkcji fonologicznej w systemie komunikacyjnym języka polskiego.

Zakończenie w formie odrębnego rozdziału XI jest podsumowaniem wyników badań, przynosi także modele sześciu jednostek intonacyjnych: PSO, PSP-1, PSP-2, PSP-3, PSW oraz PSP, tj. polski suprematyczny.

Tak pomyślany układ kompozycyjny jest przejrzysty i zasadny. Warto również podkreślić, że opis werbalny i graficzny systemu intonacyjnego w rozprawie jest pozbawiony sprzeczności, prosty i wyczerpujący. Wszystkie elementy jednostek intonacyjnych, wyodrębnione w rezultacie segmentacji i dystrybucji tekstu zostały przez autorów zmierzone, policzone i opisane.

Część analityczno-syntetyczna monografii zawiera rzetelną i niebudzącą wątpliwości analizę struktur intonacyjnych wypowiedzi oznajmujących, pytających, wykrzyknikowych oraz parentetycznych języka polskiego. Analiza i synteza lingwistyczna każdego rozdziału zawiera potwierdzenie relacji komponentów intonacyjnych (kierunku przebiegu tonu, jego wysokości, iloczasu oraz poziomu intensywności) w postaci tonogramów i formuł fonologicznych. Wszystkie segmenty oraz elementy struktury intonacyjnej zostały wyodrębnione i zdefiniowane. Zatem dodatkowy walor strony analityczno-syntetycznej niniejszej monografii stanowi udokumentowanie wyników badań. Zasadna argumentacja świadczy o kompetencji oraz wnikliwości badawczej autorów.

Koncepcja badań intonacji, narzędzia pomiaru, zastosowana metodologia i wykorzystana technologia pozwoliły autorom w sposób obiektywny zbadać i opisać system intonacyjny języka polskiego. Metoda fonologiczna oraz procedury segmentacji i dystrybucji umożliwiły wykrycie i zaprezentowanie znaków językowych systemu intonacyjnego w relacjach fonologicznych. Analiza segmentacji, dystrybucji oraz substytucji pozwoliła przedstawić inwariantność komponentów intonacyjnych, ich fonologiczną relewantność oraz konstytutywność. Stworzyła zatem dogodne warunki do wykrycia i opisanego podstawowych jednostek intonacyjnych, a w nich akcentu suprematycznego, logicznego oraz wyrazowego. Wykryła również **fonem suprematyczny**, który w swojej funkcji **w rekursie**, tj. na poziomie własnym konstytuuje strukturę intonacyjną jednostek, a w **dyskursie lingwistycznym** tekstu – jednostki komunikacji językowej.

Pragnę podkreślić, że *Intonacja języka polskiego w dyskursie lingwistycznym testu audialnego* jest pracą nowatorską i stanowi przykład rzetelnych badań empirycznych. Ma ona charakter kreatywny, kognitywny i koherentny. Z całym przekonaniem pracę polecam jako pozycję wartościową poznawczo, niezmiernie przydatną edukacyjnie, która po dokonaniu prostych zabiegów aplikacyjnych, może być wdrożona do procesu dydaktycznego w celu kształcenia świadomości lingwistycznej oraz wyrabiania poprawnej wymowy intonacyjnej uczniów.

Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że pracę do druku rekomendował wybitny polonista i znakomity dydaktyk języka polskiego – prof. zw. dr hab. Wojciech Pasterniak.